

Litt fra gamle dager

Av Ingrid Bakken

Før i tida var folk mer «sjølbergan» på alle måter, både på kvinnfolk- og mannfolksida.

Alt som trengtes av brukstøy til husets folk blev tilvirket på garden. Kvinnfolka kardet, spant og vevet. Vadsmål (Vendsmål) til klær for mannfolk, hestklæ (hestdekken), snøsokker og an-

Ragnhild Ryhaug 1844—1944.

net. Ullveven (kvitveven), halvull og bomullsveven til undertøy og «punnplagg» i sengene.

All ull av sauene - som ble klippet tre ganger i året - ble spunnet. Til jul skulle renninga være ferdig. Vefsten (innslaget) skulle være ferdig til mart'n, Rørosmart'n, ca. 20 februar. Og deretter skulle det veves resten av vinteren.

Når de begynte å spinne på nyåret, var det spennende hvem de fikk til «rokkmann». Den første karen som kom inn ble rokkmann, og han skulle ha en juletråddokke av den jenta eller kjerringa han ble rokkmann til. Dess mer hår og skjegg han hadde, dess mere ull skulle det bli på sauene det året.

Senere, - for ca. 60 år siden - ble ikke alt garnet spunnet heime. Ull ble sendt til Krogs ullspinneri på Røros- og byttet i vefst og renning.

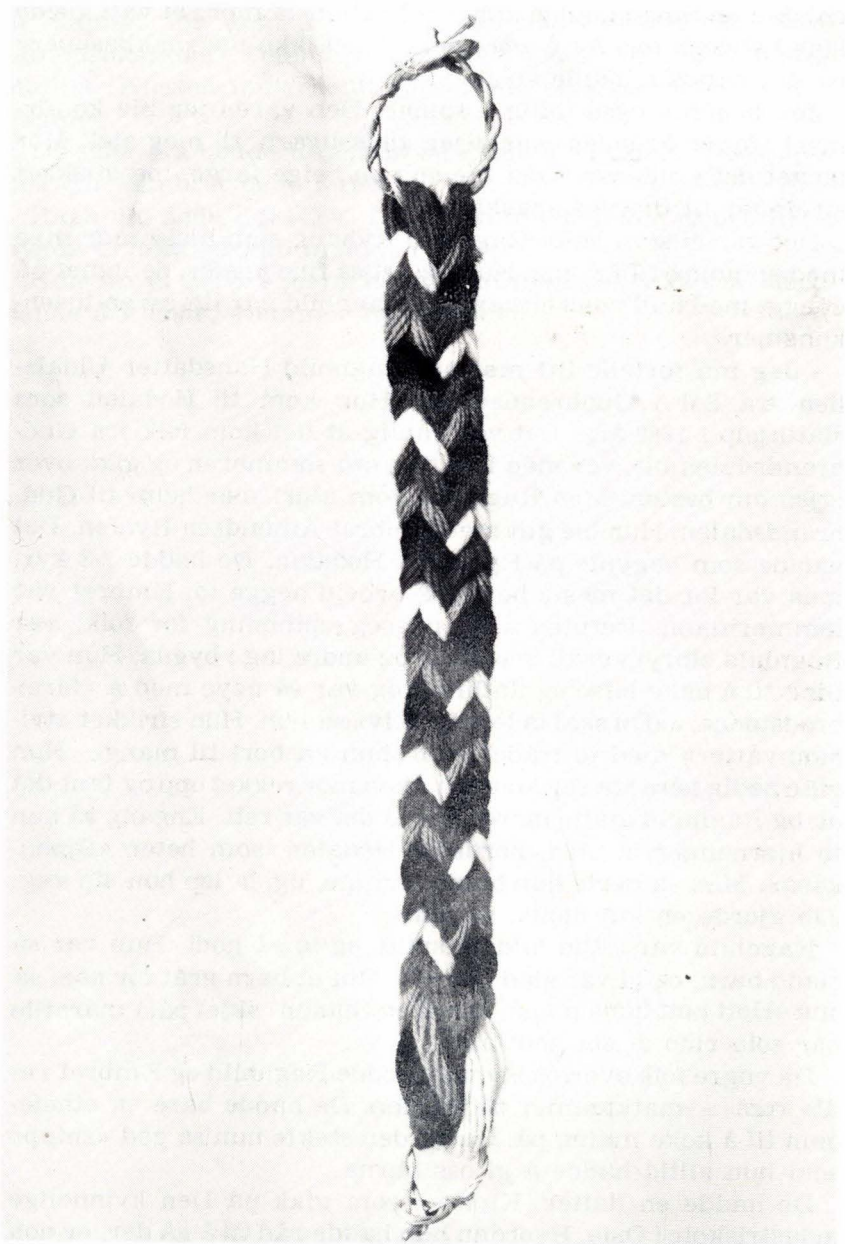
Mor var så flink til å veve, og foruten de vanlige brukstøyene, vevet hun også tøy til kåper og kjoler til oss. Svart og kvitt rutet som hun sendte og fikk farget.

Alle vevene ble sendt til spinneriet for å gjøres i stand til bruk. Vadsmål ble stampet, og noe ble overskåret og klædesberedt. Det fantes etpar stamper i bygda, og en eneste gang kan jeg huske jeg så på at en vadmålsvev ble stampet heime på garden.

Det ble også vevet åklær, men ikke i den grad som i dag, og mor vevet pledd og sjal, av hjemmespunnet og plantefarget garn, ved siden av de naturlige sauefargene, svart, grått og kvitt.

Det er helt utrolig hvor mye de rakk å gjøre før, ved siden av å være kjerring på en tungvint fjellgard. Mor drev mye med plantefarging også. Hun hadde kasser med mose av einer og stein blant annet. Hvordan hun rakk å samle sammen så mye, forstår jeg ikke. Rabarbrarot var det mye av, og det ga en fin olivengrønn farge. Og hun fikk mange sjatteringer av det i etterletten.

Mor spant mye sjøl. Hun satte oss barna til å karde, det var ikke alltid så morsomt. Og hun satte bestefar og meg til å nøste av snellene. Det syntes jeg var så sent, - det lette på tålmodet til

en liten jentunge mange ganger. Nøstene la mor i et vått klæde inne i stekeovnen for å «dø» det, så det ikke ble «nåkkesnuer» på det når hun skulle spole.

Jeg begynte også tidlig å spinne. Den våren jeg ble konfir- mert (for 50 år siden) spant jeg «hussugarn til meg sjøl. Mor farget det i olderløv - det ble en pen beige farge - og strikket strømper til meg på maskin.

Det var ei som hette Ragnhild Ryhaug som hjalp mor mye med spinning til vevene. Hun nøstet så fine nøster, de lignet på et egg, med hull i den ene enden. Ragnhild var litt av en tusen- kunstner.

- Jeg må fortelle litt mer om Ragnhild Hansdatter Uldals- lien fra Sel i Gudbrandsdalen. Hun kom til Hodalen som slåtthjelp i 1860-åra. Det var vanlig at det kom folk fra Gud- brandsdalen hit, var med i slåtten om sommeren og gikk over igjen om høsten. Men Ragnhild kom aldri mer heim til Gud- brandsdalen. Hun ble gift med Embret Amundsen Ryalen. Det var de som begynte på Ryhaug i Hodalen. De hadde 2-3 kyr, men var for det meste borte på arbeid begge to. Embret var tømmermann. Foruten å ta på seg spinning for folk, var Ragnhild ølbrygger til brylluper og andre lag i bygda. Hun var flink til å bake lefse og flatbrød, og var så nøye med å «fare» brødstøene. ««Du skal ta leiv for leiv» sa hun. Hun strikket «tvi- bannvåtter» med to tråder, som hun ga bort til mange. Hun ville nødig lære fra seg kunsten, men mor rekket opp og fant det ut, og Ragnhild måtte innrømme at det var rett. Engang så hun to bjørnunger et sted, nordafor Hodalen, som heter «Bjønn- kåsa». Men så hørte hun binna komme, og da løp hun sin veg. «Je gjorde en kut hem», sa hun.

Ragnhild var alltid blid og snild, og lo så godt. Hun var så glad i barn, og vi var glad i henne. Om et barn gråt for noe, sa hun «Høtt pøtt høna mi på, hånnåen (hanen) skjet på, i måratile når sola rinn æ det godt att».

Da yngre folk overtok Ryhaug bodde Ragnhild og Embret i et lite rom + matkammer på garden. De hadde bare en etasje- omn til å koke maten på. Og på den stekte hun så god «snipp» som hun alltid hadde å gi oss barna.

De hadde en datter, Kirsten, som gikk på Den kvinnelige industriskole i Oslo. Hvordan hun hadde råd til å gå der, er nok

et kapitel for seg. Hun var handarbeidslærer på Søve Landbruksskole i Telemark i mange år, med veving som spesialitet. Kirsten underholdt foreldrene sine på deres gamle dager.

De siste åra bodde Ragnhild og Kirsten på Tolga. De kjøpte hus der. Embret døde i 1926.

Ragnhild døde i 1944, 99 1/2 år gammel. Ingen andre her i bygda er blitt så gammel.

Hun var et særpreget og hjertegodt menneske. Vi som lærte henne å kjenne, glemmer henne aldri.